

Kinky seksuaalisuus arkisena ja arjesta irrottavana ilmiönä

Johanna Pohtinen

Tässä artikkelissa käsittelen kinkyä seksuaalisuutta arkisena ja toisaalta arjesta irrottavana ilmiönä Turun yliopiston kansatieteen oppiaineeseen tekemäni pro gradu -työn pohjalta (Pohtinen 2012). Termi *kinky* on peräisin englannin kielestä ja viittaa epätavallisiin seksuaalisiin mieltymyksiin tai käyttäytymiseen. Kinkyksi määrittelen tässä yhteydessä niin sadomasokismin, fetisismin, bondagen kuin muutkin epänormatiivisia tai tavallisista poikkeavana pidetyt seksuaalisuudet. Toisaalta mieltämällä kinkyn osaksi arjen seksuaalisuutta haluan taistella tätä outouden stereotypiaa vastaan ja murtaa ennakkoluuloja joita kinkyä kohtaan kenties vielä on. Kyseistä ilmiötä tuntemattomien käsityksissä, kinkyä tuntuvat leimaavan salamyhkäisyys, ennakkoluulot ja vääristyneet käsitykset siitä, minkälainen henkilö on kinky ja mitä kinky ylipäättään on. Usein kinkyä käsittelevät tutkimukset keskittyvät yhtäältä ammattidominoihin sekä heidän palvelujaan käyttäviin miehiin ja toisaalta homomiesten sadomasokismiin (esim. Hekanaho 2007; Kaartinen ja Kippola 1990). Joissain tapauksissa sadomasokismi saatetaan tuomita patriarkaalisia valtarakenteita ylläpitäväksi instituutioksi (esim. LeMoncheck 1997) tai fetisismiä ja sadomasokismia pidetään vain miesten ominaisuuksina ja (hetero-) naiset unohdetaan tutkimuksista kokonaan. Tutkimusta löytyy kuitenkin myös esimerkiksi lesbosadomasokismista (esim. Samois 1982) ja naisten fetisismistä (Gamman ja Mäkinen 1994). Koska lähtökohtanani on kansatiede, pro gradu -työssäni käyttämäni tutkimusmenetelmät olivat etnografisia ja siis pikemminkin laadullisia kuin määrällisiä. Keskityin rakentamaan ymmärrystä yksilöiden kautta, en luomaan tilastoja suurten kyselyaineistojen pohjalta. Tarkastelen myös tässä artikkelissa kinkyä seksuaalisuutta lähtökohtanani yksilöiden arkiset kokemukset ja heidän itsensä seksuaalisuudelleen luomansa merkitykset. Arki ja arjesta irtautuminen ovat usein limittäisiä prosesseja, eikä niitä aina voi, tai ole edes tarpeellista, erottaa toisistaan. Artikkelissa keskiössä ovat siis informanttien kokemukset seksuaalisuudestaan arkisena ilmiönä ja toisaalta jonain, mikä tekee eron arjen ja jonkin erityisemmän välille.

Aineisto ja teoria

Aineistonani olivat teemakirjoitukset, haastattelut sekä lisänä oma havainnointi ja itsereflektio. Teemakirjoitukset, joihin tässäkin artikkelissa viitataan, olen kerännyt kevään 2011 aikana ja ne käsittävät 12 henkilön vastaukset, tai kinkyelämäkerrat (Pohtinen 2012, Liitteet). Vastaajat olivat iältään 20–56 -vuotiaita. Heistä itsensä identifioi naiseksi seitsemän, mieheksi neljä ja androgyyniksi yksi. Lisäksi kandidaatin tutkielmaani varten vuonna 2009 minulla oli haastateltavana viisi henkilöä, jotka olivat iältään 20–30 -vuotiaita (Pohtinen 2010). Pro gradu -tutkielman kirjoittamisen ai-

koihin olin ollut jo useampia vuosia turkulaisen kinky-yhdistyksen jäsen ja aktiivisesti mukana toiminnassa. Näin ollen myös oma suhteeni tutkimaani ilmiöön on tärkeä ottaa huomioon: samalla kun etäännyttän itseäni tutkittavasta ilmiöstä, olen myös osa tutkimuskohdettani. Tällainen kaksoisrooli on etnografisessa tutkimuksessa mahdollinen ja jopa tavallinen. On tärkeää huomioida myös se, että täysin arvovapaata, objektiivista, tutkimusta on mahdotonta tehdä ja tutkijan on hyvä tarkastella myös omaa paikkaansa tutkittavaan ilmiöön nähden. Minulle tärkeää etnologina ja tutkijan roolissa on lähestyä kinkyä ilmiönä ja sen sisältä päin. En halua paikantua tutkijaksi, joka tarkastelee eksotisena pitämäänsä kulttuuria ylhäältä päin samalla luoden valta-asetelman itsensä ja tutkimuskohhteensa välille. Tietty tutkijan valtapositio on kuitenkin aina olemassa, vaikka lähtökohtanani on antaa ääni informanteilleni ja kertoa heidän kokemuksistaan.

Artikkelissa suosin kinkyn yhteydessä termiä ilmiö, kulttuuri-termin sijaan (*kinkyilmiö* vs. *kinky-kulttuuri*). Kinkykulttuuri -termiä näkee usein, ja sillekin on varmasti sijansa, mutta itse näen kulttuurin käsitteen myös ongelmallisena. Käsitteenä *kulttuuri* voi olla väline, jolla luodaan toiseutta ja näin se näyttäytyy kolonialistisena välineenä, jolla tarkastellaan tätä *toista* ylhäältä alaspäin. (Hannerz 1996, 31–32.) Kinky voitaisiin myös määritellä ala- tai osakulttuuriksi. Kuitenkin ala-kulttuuri-käsitteeseenkin liittyy valta-asetelma eriarvoisista kulttuureista (vrt. korkeakulttuuri). Lisäksi voidaan myös pohtia sitä, onko jako ala- ja valtakulttuureihin enää nykypäivänä ylipäänsä tarpeellista, koska ”niin sanottu valtakulttuuri on jakautunut moninaisiin elämäntapamieltymyksiin” (Chaney 2004, 47; oma käänös). Osakulttuuriksi kinky on myös hajanainen, koska ilmiön sisältä itsestään voidaan löytää erilaisia osa-alueita, joita voidaan siis pitää ilmiön sisäisinä osakulttuureina (esim. kumifetisistit, bondage-harrastajat). Lisäksi käsitettä ”kulttuuri” käytetään nykyään mitä moninai-
simmissa yhteyksissä, voidaan puhua niin ruokakulttuurista kuin jalkapallokulttuuristakin, ja Ulf Hannerz mainitsee jopa ”jäätelökulttuurin” ja ”sänkykulttuurin” (Hannerz 1996, 30). Tämä on joh-
tanut siihen, että termi kulttuuri on kokenut hienoisin inflaation: kaikki on kulttuuria. Etnologi Or-
var Löfgren puolestaan määrittelee kulttuurin termiksi, jota käytämme kuvaillessamme niitä tietoja,
taitoja, tunteita sekä arvostuksia, jotka jokin ihmisryhmä jakaa keskenään. (Frykman & Löf-
gren 1979, 15.) Kulttuurilla ylipäänsä viitataan siis laajaan yhteisesti jaettuun arvomaailmaan. Näki-
sin kinkyn kohdalla olevan pikemminkin kyse elämänmuodoista ja -tyyleistä, sekä itsensä identifi-
oimisesta, kuin tällaisesta laajasta kulttuurin käsityksestä. Vaikka täysin hierarkioista ja valta-
asetelmista vapaa tutkimus ei täydellisesti mahdollista olekaan pidän ilmiö-termiä kevyempänä ja
vähemmän arvolutautuneena. Ilmiö-termin kautta haluan korostaa sitä, että tämän tutkimuksen puit-
teissa kykenen avaamaan näkökulmia yksittäisten henkilöiden tiettyssä ajassa kokemaan kinkyyn, en
tekemään määritelmää kokonaisesta kulttuurista.

Teoreettinen tausta työlleni on kulttuurianalyttinen, sekä queer-teoreettinen. Kulttuurianalyysin kautta eriskummallisena tai outona pidettyä voidaan tarkastella arkisena ja ymmärtäen. Toisaalta kulttuurianalyysi mahdollistaa arkisten ja tavallisten, sekä itsestään selviltä tuntuvien tilanteiden ja ilmiöiden eksotisoimisen, eli niiden tarkastelun ikään kuin vieraina ilmiöinä. Näin tarkasteltuna ilmiöistä voidaan löytää uusia merkityksiä ja sisältöjä. (Ehn 1996, 169.) Kulttuurianalyysille ominaista on myös huomioida kuinka aineistossa pieninkin informantin kertoma seikka – tai kertomatta jättäminen – saattaa olla merkityksellinen kokonaisuuden kannalta ja antaa kuvan suuremmasta merkitysjärjestelmästä ja kollektiivisesta tietoisuudesta. Aineistoa siis tarkastellaan läheltä ja tarkkaan. (Ehn & Löfgren 1982, 97.)

Queer-teoriassa puolestaan kyseenalaistamisen, purkamisen ja jälleenrakentamisen prosessit ovat tärkeässä osassa. Queer-teorian juuret ovat feministisessä tutkimuksessa ja yhteiskunnallisessa aktivismissä. Karkulehto (2006, 130) toteaaakin queer-tutkijan olevan kuin lähetyssaarnaaja jonka missiona on muun muassa muutostavoitteinen asenteisiin vaikuttava toiminta, heteronormatiivin vastustaminen ja näkyväksi tekeminen, luonnollisiksi määriteltyjen rajojen venyttäminen, sekä normeihin mukautumattoman erilaisuuden sosiaalinen ja yhteiskunnallinen hyväksyminen. Lisäksi queer kyseenalaistaa identiteetin rakentumisen ja erilaisten identiteettien yhtenäisyyden sen sijaan että pitäisi seksuaalisuutta synnynnäisenä tai sosiaalisesti rakentuneena ominaisuutena (Karjula 2009, 39). Näin ei ole vain yhtä kinky-identiteettiäkään, vaan näitä identiteettejä voidaan nähdä niin monta, kuin on sen kokijoitakin. Identiteetin kokemus voi myös vaihdella eri aikoina ja eri tilanteissa: oman aineistoni kautta saan kuvan henkilön sen hetkisestä kokemuksesta omasta seksuaalisuudestaan. Queer-teorian kautta pystyn lähestymään kinkyä seksuaalisuutta ilman hegemonisen seksuaalisuuskäsityksen mukanaan tuomaa arvolatausta kinkystä outona tai erilaisena, tai ainakin kyseenalaistamaan tämän arvolatauksen.

Feministisen viitekehyksen kautta puolestaan pyritään purkamaan binaarinen, kaksijakoinen maailmankuva. Tällaisia hierarkiaan perustuvia jakoja ovat mm. mies/nainen, ihminen/eläin ja luonto/kulttuuri -dikotomiat. (Matero 2004, 259; Kangasvuo 2006, 12.) Keskeistä on myös intersektionaalisuus, eli yksilöiden väliset ja sisäiset erot, sekä ymmärrys näiden erojen samanaikaisuudesta ja ristiriitaisuudesta. Tällaisia eroja ovat muun muassa etnisuus, yhteiskuntaluokka, uskonto ja ikä. (Rossi 2010, 35.) Niin sukupuoli kuin seksuaalisuuskin voidaan näiden toisiaan leikkaavien erojen kautta nähdä moniulotteisemmin ja toisaalta ne voidaan nähdä uudella tavalla kun eroja tarkastellaan suhteessa toisiinsa. Feministinen tutkimus pitää myös kieltä keskeisenä todellisuuden tuottami-

sen välineenä ja näkee että esimerkiksi sukupuolta rakennetaan tietyillä toistuvilla puhetavoilla (Paasonen 2010, 47). Sanat eivät ole totuuden ilmentymiä, vaan kantavat aina tiettyjä merkityksiä ja arvoja. Feminismi pyrkiikin kyseenalaistamaan ja määrittelemään uudelleen puhetapoja ja merkityksiä. Tämän olen ottanut huomioon myös työssäni, niin aineistoa lukiessani kuin tekstiä tuottaessanikin.

Kinkyn terminologiaa

Kinkyilmiöön sisältyy paljon termistöä, joka voi olla ulkopuoliselle vierasta. Termien määrittely ei myöskään ole standardisoitunutta, ja loppujen lopuksi jokainen kinkyksi itsensä kokeva henkilö luo itse sisällön käyttämilleen termeille. Avaan tässä kuitenkin termistöä, joka on kinkyilmiön sisällä yleistä, ja jota tässä artikkelissa käytän. Kuvailen termejä tässä lyhyesti ja varsin suppeasti, koska kyse on laajoista ja moniulotteisista ilmiöistä.

Kinkyn rinnalla olisi mahdollista käyttää myös termiä *pervo* tai *perverssi*. Itse kuitenkin vieroksun näitä termejä, koska niihin saattaa liittyä hyvinkin negatiivisia mielleyhtymiä. *Perverssi*olla kun usein viitataan juuri patologisoituun tai muuten moraalisesti kyseenalaiseen seksuaalisuuteen (esim. Hekanaho 2007, 120–121). Toisaalta usein kuitenkin kinky-yhteisön sisällä kuulee käytettävän nimitystä *pervo*, jolloin merkitys on positiivisen leikkisä tai neutraali. *Kinky* on ikään kuin kattokäsite, joka pitää sisällään ainakin sadomasokismin, bondagen, fetisismin ja sukupuolirooleilla sekä iällä leikittelyn. *Kinkyn* vastakohta puolestaan on *vanilja*, joka on termi, jota käytetään yleisesti kinky-yhteisön sisällä kuvaamaan ei-kinkyä seksiä tai henkilöä.

Bdsm on termi, jota usein käytetään virallisemmissa yhteyksissä tarkoittamaan jotakuinkin samaa kuin *kinky*. Kirjainyhdistelmä tulee sanoista *bondage/discipline*, *Domination/submission* sekä *sadism* ja *masochism* pitäen siis sisällään sidonnan, sadomasokismin ja valtaleikit. Merkityksestä on myös erilaisia variaatioita.

Termi *sadomasokismi* (lyhennetään usein *s/m*) on yhdistelmä termeistä *sadisti* ja *masokisti*. *Kinkyn* yhteydessä *sadismilla* tarkoitetaan nautinnon saamista toisen henkilön alistamisesta tai kivun tuottamisesta tälle, kun taas *masokismi* on mielihyvän saamista alistumisen tai kivun kautta. *Sadomasokismi* tässä kontekstissa on aktina konsensuaalista eli yhteisymmärryksessä toteutettua toimintaa. Toisin sanoen mikään osapuoli ei ole pakotettu tilanteeseen eikä ole siinä vasten tahtoaan. Seksuaalisessa sadomasokismissa tarkoitus on nimenomaan saada mielihyvää: sadistille mielihyvää tuottaa se, kun hän täyttää masokistin toiveen tulla vaikkapa piiskatuksi. *Sadomasokistinen leikki* tai

sessio etenee alistuvan osapuolen ehdoilla, joista usein on sovittu etukäteen. Myös *turvasanat* (esimerkiksi punainen, keltainen, vihreä merkitsemään saako toiminta jatkuu) saattavat olla käytössä. Sadomasokistinen sessio voi olla vaikkapa kinky- tai s/m-bileissä tapahtuva yhden piiskauksen mitainen tapahtuma, toimia kotona eroottisena esileikkinä tai jatkuu kauempia aikoja kerrallaan aina niin sanottuun *24/7-elämäntapaan* saakka, jolloin s/m-suhteen osapuolet ovat jatkuvassa konsensuaalisessa valta-asetelmassa arkielämän kaikissa tilanteissa. Sadomasokistinen leikki ei siis aina välttämättä sisällä sukupuolielinten stimulointia tai kivun tuottamista eikä se välttämättä johda seksiin. Se saattaa lisäksi laajentua muillekin elämän osa-alueille kuin vain seksuaalisiin konteksteihin. Sadomasokismi ei siis välttämättä sisällä valtaleikkiä, eikä valtaleikki ole välttämättä sadomasokismia. Nämä termit kuitenkin kulkevat usein käsi kädessä.

Sadomasokistisessa sessiossa ja valtaleikissä on yleensä jonkinlainen roolijako. Useimmiten tämä on jako alistavaan ja alistuvaan osapuoleen. Alistuvaa osapuolta kutsutaan tilanteesta riippuen esimerkiksi *subiksi*, *orjaksi* tai *lemmikiksi*. Alistavassa roolissa puolestaan törmää termeihin *domina/domme*, *master*, *valtiatar* tai *isäntä*. Toisinaan orja kutsuu valtiastaan myös nimellä *Herra* tai *Rouva*. Nimitykset ovat tapauskohtaisia ja perustuvat osapuolten mieltymyksiin.

Bdsm-kirjainlyhenteessäkin ilmi tuleva *bondage* tarkoittaa henkilön sitomista siten, että rajoitetaan tämän toimintaa tai luodaan esteettisesti miellyttävä sidonta. Bondagen juuret löytyvät Kiinan ja Japanin sitomistaiteesta (*shibari*, *kinbaku*). Tällöin oleellista on esteettisyys ja työvälineenä ovat köydet. Toisinaan halutaan erotella toisistaan tämä historiallinen esteettinen bondage muista sitomisleikeistä. Toisen kahlitsemiseen kun voidaan käyttää myös vaikkapa käsirautoja, huiveja, nippusiteitä tai mitä ikinä käsillä sattuu olemaan. Englannin kielessä käytetty termi *restraint* kuvaa mielestäni hyvin bondagea. *Restraint* kääntyy suomeksi pidättyväisyydeksi, siteeksi tai maltiksi, siis joksikin sellaiseksi, jossa normaali ruumiin liikkuvuus on estetty. Se tekee ihmisen näin hyvinkin avuttomaksi ja jättää sidotun toisen armoille. Usein sanotaankin, että sidottu ruumis vapauttaa mielen ja että fyysinen hetkellinen liikuntakyvyttömyys on psykologisesti rentouttavaa (esim. Brame et al. 1997, 210–211).

Termi *fetisismi* tulee portugalilaisesta sanasta *feitiço*, jokin joka kiehtoo, ja latinan sanasta *facititius*, keinotekoinen. Uskontotieteessä fetissi on puolestaan jotakin, millä on yliluonnollista voimaa. (Bäsén ja Långström 2006, 81.) Näin voidaan ajatella fetissin olevan jotakin, joka saa henkilön ikään kuin valtaansa ilman järkevää syytä. Fetissit eivät useinkaan ole järjeistettävissä ja jostakin viehättymiselle ei löydy mitään varsinaista syytä. Toisinaan saattaa olla hankalaa määritellä, mikä asia missä-

kin tapauksessa määrittyy fetissiksi ja mikä mieltymykseksi. Fetissi voi olla jokin esine, materiaali tai vaikkapa ruumiinosa ja ulottua mieltymyksestä aina johonkin, jota ilman ei voi saada seksuaalista mielihyvää (Bäsén ja Långström 2006, 81). Fetissiä voisikin pohtia kulttuurianalyysin kautta: jotakin merkittävää on meneillään, vaikka mitään ei varsinaisesti tapahdu. Fetisismissä, kuten kaikessa kinkyilyssä, voidaan nähdä myös tietynlaisia trendejä – fetisistikin seuraa aikaansa, sillä siinä missä 1800-luvulla fetisoitiin nainen turkiksissa, saattavatkin nykypäivänä urheiluvaatteet ja lenkkitossut olla se kuummin juttu (Bäsén ja Långström 2006, 86). Freudilaisen perinteen mukaan aiemmin on saatettu ajatella fetissejä olevan vain miehillä (Hekanaho 2007, 143). Sukupuoli ei kuitenkaan vaikuta fetissien olemassaoloon, ja erityisesti naisten fetisismistä ovat kirjoittaneet Lorraine Gamman ja Merja Mäkinen feministisessä teoksessaan *Female Fetishism* (1994). He myös toteavat, että itse asiassa historiallisesti fetisismi-termi on liittynyt aina naisten käyttäytymiseen, koska se on yhdistetty muun muassa amuletteihin ja noituuteen. Fetisismi onkin laaja ja moniulotteinen ilmiö, jota voi tarkastella monen näkökulman kautta (esim. seksuaalinen tai uskontotieteellinen). Lisäksi erilaisia seksuaalisia fetissejä voidaan varmasti löytää loputtomasti.

Viittaan tässä artikkelissa usein myös kinky-, fetissi- tai s/m-bileisiin. Tällä tarkoitan kinky-yhdistysten järjestämiä tapahtumia, joita yleisesti kutsutaan termillä *bileet*. Vaikka bileitä usein järjestetäänkin yökerhojen tiloissa, ne eroavat tavallisesta baari-illanvietosta monella tapaa. Ensinnäkin kinky-bileitä on kahdenlaisia: *Dress code* -bileisiin sisäänpääsy vaatii pukeutumista asianmukaiseen (fetissi-) asuun. Lisäksi on pukukoodittomia bileitä, jonne kaikki kiinnostuneet ovat tervetulleita, vaikka sitten arkivaatteissakin. Pukukoodittomissakin bileissä kuitenkin suurin osa on pukeutunut jollain tavalla tavallisesta baari-illasta poikkeavasti. *Dress code* -asu usein määrittääkin niin, ettei vastaavassa asussa lähtisi tavalliseen baariin tavallisena iltana. Kinky-bileet on tila, jossa myös epäsovinnaiset ruumiit saa tuoda esiin seksuaalisoituina ja esittää eroottisina. Informanttini kertovat esimerkiksi siitä, kuinka sukupuolirooleille tyypillisillä asuilla voi leikitellä (H1, T6) ja toisaalta, kuinka paljaan ruumiin voi tuoda esille rohkeammin seksuaalisoituna (H5, T2, T11). Toiseksi bileissä on konkreettiset säännöt, joilla taataan viihtyisiä ja turvallinen bile-kokemus kaikille mukanaolijoille. Näitä ovat kiellot valokuvaamisesta, muiden juhlijoiden luvattomasta koskettelusta tai sessioon sekaantumisesta ja se, ettei kerro jälkeenpäin mitä tai ketä bileissä on nähnyt. Kolmantena seikkana, joka erottaa kinky-bileet tavallisesta baari-illasta, voidaan pitää leikkimistä, eli sessiointia, johon bileissä annetaan puitteet tarjoamalla vieraiden käyttöön erilaisia laitteita. Laitteet mahdollistavat *subin* kahlitsemisen kiinni vaikkapa piiskaussession ajaksi.

Arki ja siitä irtautuminen

Arki on jotakin, johon emme kiinnitä huomiota ennen kuin siinä tapahtuu jokin muutos. Arkisuus koetaan tavalliseksi: turvalliseksi, mutta toisaalta myös helposti tylsäksi. Usein puhutaan arjesta pakenemisestä tai irtautumisesta ja toisaalta paluu arkeen on usein ankea. Silti arki on jotakin, jota jokainen kokee elävänsä omalla erityisellä tavallaan (Jokinen 2005, 22). Ihmisellä on tarve löytää *omat* rutiininsa, koska se edellyttää vapauden ja onnen tunteen saavuttamista. Aineistossani kävi ilmi, että kinky saatetaan mieltää arjesta irtautumiseksi, tai toisaalta arjen luonnolliseksi osaksi. Arki ja arjesta irtautuminen ovat päällisin puolin toisistaan hyvinkin erilaisia käsitteitä, mutta ne siis limittyvät toisiinsa ja voivat jopa olla samanaikaisia.

Arjessa voidaan nähdä myös rajanylityksiä julkisen ja yksityisen tilan välillä. Esimerkiksi arkivaatteiden vaihtaminen kinkyyn asuun on eräänlainen rajanylitys. Pukeutuminen ja riisuutuminen voidaan lisäksi nähdä hetkellisenä mahdollisuutena ”irtautua elämän kahleista” (Lönnqvist 2006, 63). Yksityisessä tilassa uskalletaan ottaa esille oma fetissi ja kiinnostuksenkohteet ja nauttia niistä, kun taas julkisessa tilassa oma kinkysubjektius pidetään kauempana ja piilossa. Yksi informanteista kertoo kuinka oman seksuaalisuuden näyttäminen julkisessa arjessa ei kannata, ”koska ihmiset eivät läheskään aina ymmärrä roolin olevan [ainoastaan] seksuaalinen ... Itse olen alistuva makuukamarrissa, mutta arjessa hyvinkin määrätietoinen ja otan helposti johtajan aseman” (T2). Toinen kirjoittaja pohtii sitä, miksi ei pukeudu vaikkapa pvc-housuihin tai lateksiin julkisessa arkielämässä:

Miehellä pvc-housut leimaavat miehen melko varmasti homoseksuaaliksi, vaikka hän ei sitä olisikaan. Itse pidän pvc-housuista ja ne saavat minussa aikaan ”syntisen seksikään” olon. Silti olen täysin hetero (--) Lateksiasut menevät melko samalla kaavalla. Lateksin suhteen rakastan myös sitä, että voin pukeutua siihen päästä kantapäähän. Tällainen pukeutuminen koetaan arkimaailmassa jo todella oudoksi. (T6)

Kirjoittajan voidaan katsoa hakevan vapautta arkisista rooleista ja odotuksista. Näitä voivat olla vaikkapa roolit miehenä, työntekijänä ja poikaystävä. Heteromiehelle leimautuminen homoseksuaaliksi on ikään kuin miehisyyden poistaminen, leimautuminen ei-mieheksi. Kinky tavallaan antaa laveammat rajat miehisyyden esittämiselle eikä homoksi leimaamisen pelko ole niin suuri. Bo Lönnqvist (2006, 63) kirjoittaa: ”statuksen kaikkiin muotoihin kyllästynyt moderni länsimainen ihminen hakee yhtä aikaa sekä vapautta että autenttisuutta”. Fetissipukeutuminen on juuri tätä: hetkellistä vapautta statuksista ja rooleista, autenttisuuden hakemista, tasapainottelua arjen ja siitä irtautumisen välillä. Normatiivisesta arkipukeutumisesta fetissipukeutumisen erottaa se, että käyttäjälle tulee ”syntisen seksikäs” (T6) olo. Lisäksi konteksti on seksuaalinen ja usein pukeutumiseen

liittyy myös estetiikkaa. Kodin lisäksi kinky-, tai fetissibileet ovat paikka, jossa saa näyttäytyä juuri sellaisena kuin haluaa välittämättä vallalla olevista normeista ja oletuksista.

Kinky tulee arjessa useimmiten ilmi pariskunnan välisessä seksissä, mutta toisaalta ilmenee myös yksinäisyytenä ja erilaisuuden kokemuksina. Eräs kirjoittajista oli jo varhaisteininä huomannut pitävänsä erityisen paljon kiiltävistä ihoa myötäilevistä materiaaleista ja Batmanin Kissanainen oli lopulta ”viimeinen läpimurto” sen tiedostamisessa, että on erilainen kuin muut (T6). Näin kinky tulee mukaan arjen tapahtumiin kuin huomaamatta. Virikkeet löytyvätkin usein elokuvista, joiden mieleen painuneista kohtauksista ammennetaan inspiraatiota omiin kokeiluihin ja leikkeihin. Kaikki eivät suinkaan reagoi samalla tavalla nähdessään vaikkapa elokuvan hahmon tulevan sidotuksi. (Kontula 2008, 200.) Huomiot omasta erilaisuudesta voivat tuntua myös ahdistavilta. Eräs informantti kertoo teini-ikästään: ”Siinä missä toiset halusivat itselleen isorintaisia tyttöystäviä, itse halusin löytää kumppanin, joka ymmärtäisi minun fetissini” (T6). Kumppanin puuttuminen ja sen löytäminen ovat merkittäviä diskursseja informanttien kirjoituksissa. Yksinäisyys koetaan ahdistavaksi ja oikeanlaisen kumppanin etsiminen hankalaksi. Sellaisen löytäminen kuitenkin vapauttaa ja eheyttää ihmisen. Oikeanlainen kumppani tässä tapauksessa on se, jonka kanssa voi tutustua kinkyyn puoleensa, jakaa tämän osa-alueen elämästään. Kirjoittajien kertomukset ovatkin usein vaikeuksista voittoon -tarinoita, joissa lohduton tilanne on muuttunut tunteeksi siitä, että on ehjä. Ehjäksi tulemisen kertomuksia voidaan nähdä kahdenlaisia: eheyden kokemus sellaisen kumppanin kautta, joka *jakaa* omat kinkyt mieltymykset, ja toisaalta eheyden kokemus parisuhteessa, jossa kumppani tai kirjoittaja *hyväksyy* toisen mieltymykset, mutta ei jaa niitä. Kirjoittajistani vain yksi kertoi olevansa sinkku (T7). Hän myös puhuu kinky-yhteisöstä kriittisimpään sävyyn, eikä kertonut erityisesti kokeneensa kinkyn eheyttäneen elämäänsä. Merkittävää onkin, että kirjoituspyyntöön vastanneista 12:sta informantista 11 kertoi elävänsä parisuhteessa. Vaikka parisuhteet olivat keskenään hyvin erilaisia, kertomukset niissä elävien kesken eivät kuitenkaan juuri poikenneet toisistaan. Parisuhde liitettiin osaksi (hyvää) arkea ja arjen kinkyjä kokemuksia.

Kinky voi näkyä arjessa myös vaikkapa valta-asetelmaleikkinä, joka eräällä informanteistani toteutui varsin perustavanlaatuisella tavalla. Hän oli parisuhteessaan omaksunut arjen, joka on jo itsessään kokoaikaisesti kinkyä: kinky ja arki eivät siis eroa toisistaan, vaan ovat yksi ja sama asia. Kirjoittaja kertoo elävänsä kokopäiväisessä valtasuhteessa ”Rouvan orjattarena” (T11), ja erottaa toisistaan työ-minän ja orja-minän sen sijaan että erottaisi vaikkapa arki-minän ja kinky-minän. Työrooli on väliaikainen ja hetkellinen olotila, joka on poikkeus orjan roolista. Kirjoittaja kertoo kuitenkin aina pukeutuvansa lukittuun metalliseen kaulapantaan suhteen merkinä. Näin yksityinen ja

julkinen sekoittuvat ja julkiseen elämään otetaan mukaan palanen yksityistä. Ulkopuoliselle tämä panta on luultavasti vain kaulakoru.

Työminäni ja orjainäni eroavat toisistaan. Aluksi se tuntui hankalaltakin, olla toisaalta toisen valtaan alistunut ja kuitenkin työssä itsenäinen ammattilainen. Nykyisin tunnen oikeastaan aina olevani ensisijaisesti Hänen orjattarensa, otan vain väliaikaisesti työroolini ja palaan sitten taas takaisin "normaaliin" eli orjaksi. En enää koe yhtä paljon ristiriitaa roolien välillä kuin alussa. (--) Työn ulkopuolella elän omistajani ehdoilla: teen sitä, mitä Hän minulta milloinkin haluaa. Meillä on tietyt rituaalit, jotka päivittäin vahvistavat valtasuhdettamme mukavalla tavalla. (--) Arkeni on sitä, että palvelen Häntä eri tavoin, pääasiassa kotitöitä tekemällä. (T11)

Kokopäiväistä valtasuhdetta voidaan helposti pitää patriarkaalisena vallankäyttönä, jossa toinen osapuoli on väistämättä uhrin asemassa. Tässä tapauksessa on kuitenkin kyse rekisteröidyssä parisuhteessa elävistä naisista, jotka ovat löytäneet sadomasokismin siinä vaiheessa, kun ovat jo olleet hyvän aikaa parisuhteessa. Ihminen haluaa elämänsä tuntuvan ”omalta vapaalta tahdilta” (Eeva Jokinen 2005, 146). Kirjoittajan tapauksessa arjen vapauden vieminen on hänen oma tapansa elää tyytyväisenä oman tahtinsa mukaisesti, vaikkakin se poikkeaa jonkin verran siitä, mitä yleensä pidetään tavallisena arkena.

Selkeästi ja konkreettisesti arjesta irrottava osa kinkyä ovat puolestaan kinkybileet, jonne menoa suunnitellaan hyvissä ajoin etukäteen ja valmistautuminen voidaankin nähdä rituaalinomaisena toimintana: symbolien (meikkaaminen, hiusten laittaminen, vaatteiden esille ottaminen ym.) avulla luodaan rajanylitys arjesta biletapahtumaan. Lisäksi ilta usein jatkuu vielä itse bileiden jälkeenkin jatkoilla ja tästä eteenpäin muistelulla siitä, mitä bileissä tapahtui. (Esim. T2, H3, H4.) Bileisiin mennessä täytyy todella irrottautua kodin ja arjen piiristä ja lähteä fyysisesti toiseen paikkaan, jossa pätevät eri säännöt kuin arjessa. Voidaankin ajatella niin, että kinky jo itsessään on poikkeama arjessa, ja bileet puolestaan ovat poikkeama kinkyssä. Yksi haastateltavistani kiteyttikin asian hyvin:

No tietty se bilekuva on iha eri ku mitä se oikee homma sit loppupeleis on, mutku sen onki tarkoitus olla bileet. Ni se on kiva, et se näyttää jotenki sitä hirveen ilosta ja räikeätä puolta siitä. (H3)

Bileissä tulee siis esiin hiukan erilainen kinky, siellä korostuu karnevalistisuus ja hauskanpito. Lisäksi bileissä korostuu myös pukeutuminen, ja toinen informantti vertaakin bileitä muotinäytökseen, jonne tullaan esittelemään oman vaatekaapin sisältöä (H4). Kaikki ovat mukana ja yhtäläillä osallisia juhlan onnistumisessa ja tunnelman luomisessa.

Yhteisöllisyys: Laajasta yhteisön käsityksestä paikalliseen

Kinky voidaan yhteisönä nähdä kahdenlaisena: paikallisena ja laajana. Tämä näkyy myös aineistosani, kun kirjoittajat pohdiskelevat suhdettaan yhteisöön kuulumiseen. Yksi kirjoittajista toteaa: ”Tunnen ehdottomasti kuuluvani kinky-yhteisöön” ja jatkaa: ”Elävien ihmisten kinky-yhteisö on minulle vieras” (T6). Tässä hän erottelee toisistaan *laajan* ideologisella tasolla toteutuvan kinky-yhteisön *paikallisesta* harrastusporukkamaisesta yhteisöstä. Molemmilla tasoilla koettu yhteisöllisyys on kuitenkin yhtä tärkeää yksilölle.

Useimmiten ensikosketus kinkyyn löytyy internetistä ja tämä voi olla hyvin voimakas kokemus: ”Aluksi olin kuin hurmoksessa, oli niin upeaa löytää itsensä” (T11). Moni kirjoittaja kertoo vastaavanlaisista itsensä löytämisen kokemuksista. Useassa kirjoituksessa korostuu se, kuinka helpottavaa on saada kokemus siitä, ettei ole yksin kiinnostuksenkohteidensa kanssa:

On todella tärkeää voida jakaa näitä asioita toisten samankaltaisten kanssa ja tietää, että meitä on paljon. Vaikka en tapaa em. ihmisiä luonnossa, tunnen kuitenkin saavani heiltä paljon. Tunnen olevani osa tätä alakulttuuria ja yhteisöä psykologisella tasolla. (--) Jos näitä yhteyksiä muihin ei olisi, kokisin varmasti itseni eristäytyneeksi kummaiseksi, liian yksinäiseksi. (T11)

Tässä laajassa käsityksessään kinky-yhteisöä voidaan myös pitää niin sanottuna kuviteltuna yhteisönä. Tämän ajatuksen mukaan ”kaikki kasvokkai kontakteihin perustuneita varhaisimpia kyliä suuremmat yhteisöt (ja ehkäpä myös nämä kylät) – ovat kuviteltuja” (Anderson 2007, 39). Tämä ajatus perustuu siihen, etteivät kaikki yhteisön jäsenet koskaan voi tuntea tai tavata toisiaan, ”tai edes kuulla heistä, vaikka kaikkien mielissä elää kuva heidän jakamastaan yhteydestä” (ibid.). Yhä enemmän on siirrytty individualismia korostavaan aikaan, jolloin paikkaan sidoksissa oleva yhteisöllisyys ei enää ole niin itsestään selvää ja ihmiset tuntevat yhteenkuuluvuutta muiden seikkojen takia. Moderni yhteisö voi muodostua vaikkapa internetin keskustelupalstalle (esim. Bennet 2004, 164–165). Tällaista kuvitteellista yhteisöllisyyttä, tai kollektiivisen identiteetin tuntua, luodaan esimerkiksi juuri itsensä löytämisen ja kotiin saapumisen symboliikan kautta.

Paikallisemman tason yhteisö tarjoaa samankaltaisia eheyden ja yhteenkuuluvuuden tunteita, kuin mitä kinky-yhteisö laajemmassa käsityksessäänkin, mutta kokemukset ovat kenties intensiivisempiä, kun kyse on kohtaamisista kasvotusten. Usein teemakirjoituksissa puhutaankin kotiin tulemisestä. Varsinkin ensimmäinen kerta kinky-bileissä on monelle merkittävä kokemus. Yksi informantti kirjoittaa: ”ensimmäinen bilekokemukseni oli kyllä tosi vaikuttava: vapauttava, lämmin, mehenkinen. Tunsin olevani ’omien joukossa’, hyväksytty, osa yhteisöä” (T11). Sama kirjoittaja myös

mainitsee, etteivät bileet ole kuitenkaan mitenkään tärkeä asia hänelle eikä hän käy niissä säännöllisesti. Usein kuitenkin ensimmäinen kerta bileissä on ikimuistoinen, kun kohtaa samoin identifioituja ihmisiä ja huomaa ettei olekaan yksin.

Myös yksi haastateltavistani kertoi ensimmäisestä bilekokemuksestaan hyvin samankaltaisin sanoin: ”Et se on vähän niinku tulis kotiin, tai siis et siel on niin rento ja hyväksyvä se ilmapiiri et sitä ei oo missään muualla” (H3). Moderneja yhteisöjä voidaan kuvailla myös uusheimon käsitteellä (Maffesoli 1995 ja 1996). Tämän ajatuksen mukaan yksilö ei ole mitään ilman yhteisöä ja yksilöt hakeutuvat toistensa seuraan: heitä ajaa tarve olla osana massaa ja laumaa johon samaistua. Tämä samaistuminen ei ole kuitenkaan luonteeltaan pysyvää, joskin se saattaa olla säännöllistä. Kinky-yhteisöjen toiminta on hyvin pitkälti juuri tämänkaltaista. Bileet, yhdistysten kokoukset sekä muu järjestetty yhteistoiminta on jokseenkin säännöllistä ja pysyvää, mutta ei vaadi mukanaolijoilta yleensä sen suurempaa sitoutumista kuin juuri senkertaisen toiminnan. Yksilö voi tulla mukaan yhteen kokoukseen, tai bileisiin, mutta olla tulematta seuraavaan ja kokea silti olevansa tärkeä osa yhteisöä. Yksilö voi näin kuulua myös useaan yhteisöön ja valita mihin heimoon kulloinkin samaistuu. Silti samaistumisen kokemus on yhtä tärkeä.

Ehjä arki

Eheyden tunne, sekä parisuhteen ja yhteisön tärkeys olivat teemoja, jotka nousivat esille teemakirjoituksissa tärkeinä seikkoina kirjoittajille ja joita en välttämättä osannut edes odottaa. Kirjoituksista monet olivat eräänlaisia vaikeuksista voittoon -kertomuksia, joissa parisuhde ja yhteisön löytäminen olivat usein olleet seikat, jotka olivat saaneet aikaan tunteen kotiin löytämisestä ja eheydestä. Aineistoni perusteella kinky seksuaalisuus näyttäytyy informanteilleni seksuaalisuuden osana, joka saattaa olla seksiaktin lisämauste ja osa parisuhdetta tai laajimmillaan elämäntapa, joka tulee esille jokapäiväisessä elämässä. Näen kinkyn myös queerina ilmiönä, joka kyseenalaistaa vallitsevat normit ja ihanteet. Myös hegemonisesta kauneusihanteesta poikkeavat ruumiit saa kinkyn piirissä esittää eroottisina ja tuoda esille. Kinky tarjoaa näin mahdollisuuden katsoa valtakulttuuria ja normittuneita käsityksiä ruumiista ja jopa ihmisyydestä toisin. Kinky on myös irtiottoa arjesta. Kumivaatteisiin pukeutuminen tai sadomasokistinen sessio vapauttavat arjen rooleista ja odotuksista. Fetissin merkitys korostuu juuri siinä, ettei se ole läsnä koko ajan, vaan se on sallittu vain tiettyinä hetkinä.

Oman kinkyn puolen kohtaaminen ei kuitenkaan välttämättä ole yksilölle helppoa. Yhteisöjen merkitys onkin tässä mielessä suuri. Eräs informantti toteaa: ”Kinky-yhteisö on siinä mielessä tärkeä,

että en koe olevani sekopää tai yksin maailmassa mieltymysteni kanssa” (T2). Jo pelkkä tieto toisten samanlaisten olemassaolosta voi olla riittävä. Kinky-yhteisö on moniääninen, ja olisikin hankala tehdä kuvausta siitä kuka tai minkälainen henkilö on kinky. Staci Newmahr (2011, 54) tuo esiin ajatuksen, että kinky-yhteisöihin hakeutuvat ne henkilöt, jotka tuntevat itsensä erilaisiksi myös muilla elämän osa-alueilla. Aineistoni tukee tätä ajatusta erojen limittymisestä kinky-yhteisössä. Lisäksi yhteisö koettiin paikaksi, jossa jokainen saa olla oma itsensä (esim. H3, H5). Bileissä halutaan erottautua muista pukeutumisen kautta ja toisaalta saatetaan ajatella, että on hienompaa olla kinky kuin ”tavis-vanilja” (T7).

Moni informanteistani totesi kinkyn olevan kaapissa ja että kinkyn tulisi saada hyväksyntää ja ymmärrystä, mutta ei kuitenkaan sen enempää julkisuutta kuin mitä seksuaalisuus ylipäänsä saa. Kuitenkin on hyvä myös huomata heteronormatiivinen hegemonia, joka kuin huomaamatta tuo esiin hyväksytyä heteroseksuaalisuutta. Tämä näkyy muun muassa mediaviitteessä, jossa kaikki normatiivisesta seksuaalisuudesta poikkeava esitetään piilotetummin tai tiettyjen konventioiden mukaisesti: heteronormatiivista poikkeavan seksuaalisuuden ilmentymä on yleensä nimenomaan länsimäinen, hyvin toimeentuleva ja hyvin pukeutuva homoseksuaali tai lesbo (Karkulehto 2011, 136). Siinä missä homoseksuaalinen ja queer seksuaalisuus tai seksi on elokuvissa ja tv-sarjoissa hajutonta ja mautonta tai kokonaan olematonta (Karkulehto 2011, 137), kinky seksuaalisuus puolestaan esitetään vitsinä tai viittauksena seksuaaliseen väkivaltaan. Tällaisten esittämisen tapojen kautta kinky seksuaalisuus näyttäytyy aina jokseenkin omituisena ja epäilyttävänä. Kuten eräs informanttinkin totesi, seksuaalisuus ei ole ongelma kinkyille itselleen, mutta ympäröivälle maailmalle se saattaa sitä olla (T9). Kinky voi kuitenkin parhaimmillaan olla elämää rikastuttava osa arjen seksuaalisuutta ja tuottaa kokemuksen ehjästä seksuaalisuudesta.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Historian, kulttuurin ja taiteidentutkimuksen arkisto, Turun yliopisto

Teemakirjoitukset

Tekstissä käyttämäni koodi, kirjoittajan ikä ja arkistointitunnus

T1, 20, TYKL/spa/1474a

T2, 22, TYKL/spa/1474b

T3, 23, TYKL/spa/1474c

T4, 23, TYKL/spa/1474d

T5, 23, TYKL/spa/1474e

T6, 28, TYKL/spa/1474f

T7, 30, TYKL/spa/1474g

T8, 38, TYKL/spa/1474h

T9, 41, TYKL/spa/1474i

T10, 43, TYKL/spa/1474j

T11, 43, TYKL/spa/1474k

T12, 56, TYKL/spa/1474l

Haastattelut

Tekstissä käyttämäni koodi, sukupuoli, ikä ja arkistointitunnus

H1 mies, 32, TYKL/aud/1474m

H2 nainen, 31, TYKL/aud/1474m

H3 nainen, 19, TYKL/aud/1474n

H4 nainen, 20, TYKL/aud/1474n

H5 nainen, 29, TYKL/aud/1474o

Taideaineiden ja antropologian laitos Oulun yliopisto

Kangasvuo, Jenny, 2006. *Koettu ja kirjoitettu biseksuaalisuus. Biseksuaalisuuden määrittely lehtiteksteissä ja biseksuaalien haastatteluissa vuosituhannenvaihteen Suomessa.* Kulttuuriantropologian lisensiaatintutkimus.

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, TKU-kokoelmat, Turun yliopisto

Karjula, Emilia, 2009. *Rekisteröityjä rouvia ja kahden sulhasen pareja. Parisuhteen rekisteröinti siirtymäriittinä.* Folkloristiikan pro gradu -tutkielma. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, TYKL-arkisto, Turun yliopisto.

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, TYKL-kokoelmat, Turun yliopisto

Pohtinen, Johanna 2012. *”Ei yhtä arkista kuin maksalaatikko.” Kinky seksuaalisuus ja arki.* Kansatieteen pro gradu -tutkielma. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, TYKL-arkisto, Turun yliopisto.

Pohtinen, Johanna, 2010. *Piiskan läiskettä ja PVC:n kahinaa. Kinky-bileet yhteisöllisenä arjesta irtautumisen paikkana.* Kansatieteen HuK-tutkielma. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, TYKL-arkisto, Turun yliopisto

Painetut lähteet

- Anderson, Benedict 2007. *Kuvitteelliset yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.
- Bennet, Andy 2004. Virtual subculture? Youth, Identity and the Internet. Teoksessa Bennet, Andy, Kahn-Harris Keith (toim.) *After Subculture. Critical Studies in Contemporary Youth Culture*, 162–172. New York: Palgrave Macmillan.
- Brame Gloria G., Brame, William D., Jacobs Jon 1997. *Different Loving. The World of Sexual Dominance and Submission*. Lontoo: Century.
- Bäsén, Anna, Långström, Niklas 2006. *Pervers? Om sex utöver det vanliga*. Tukholma: Bokförlaget.
- Chaney, David 2004. Fragmented culture and subcultures. Teoksessa Bennet, Andy, Kahn-Harris, Keith (toim.) *After Subculture. Critical Studies in Contemporary Youth Culture*, s. 36–48. New York: Palgrave Macmillan.
- Ehn, Billy 1996. Närhet och avstånd. Teoksessa Ehn ja Löfgren *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturvetenskap* s. 89–182. Tukholma: Natur och Kultur.
- Ehn, Billy ja Löfgren, Orvar 1982. *Kulturanalys. Ett etnologiskt perspektiv*. Malmö: Liber.
- Frykman, Jonas ja Löfgren, Orvar 1979. *Den kultiverade människan*. Malmö: Kleerups.
- Gamman, Lorraine ja Mäkinen, Merja 1994. *Female Fetishism*. New York: New York University.
- Hannerz, Ulf 1996. *Transnational Connections : Culture, People, Places*. Florence, KY, USA: Routledge.
- Hekanaho, Pia Livia 2007. Mitä mies haluaa? Fem-Dom-porno ja miehinen masokismi. Teoksessa Kalha, Harri (toim.) *Pornoakatemia!* s. 115–151. Turku: Etos.
- Jokinen, Eeva 2005. *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kaartinen Auli, Kippola Anna-Kaarina 1990. *Sadomasokismi: Teemoja vallasta, kulttuurista ja seksuaalisuudesta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Karkulehto, Sanna 2006. Sukupuoli, seksuaalisuus ja queer nykykulttuurissa. *Suomen Queer-tutkimuksen Seuran Lehti* 01/2006 s. 123–131.
- Karkulehto, Sanna 2011. *Seksin mediamarkkinat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kontula, Osmo 2008. *Halu & intohimo. Tietoa suomalaisesta seksistä*. Helsinki: Otava.
- LeMoncheck, Linda 1997. *Loose Women, Lecherous Men: A Feminist Philosophy of Sex*. USA: Oxford University.

Lönnqvist, Bo 2006. Opiskelijahaalari ja kalsarikänni – pukeutumien ja riisuutuminen matkalla autenttisuuteen. Teoksessa Lönnqvist, Bo, Aro, Laura (toim.) *Autenttinen ihminen. Tulkin-toja irtautumisen etnografiasta*, s. 50–64. Jyväskylä: Atena.

Maffesoli, Michel 1996. *Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society*. Lontoo: Sage.

Maffesoli, Michel 1995. *Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Tampere: Gaudeamus

Matero, Johanna 2004. Tieto. Teoksessa Koivunen, Anu ja Liljeström, Marianne (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*, s. 245–269. Tampere: Vastapaino.

Newmahr, Staci 2011. *Playing on the Edge. Sadomasochism, Risk, and Intimacy*. Indiana: Indiana University.

Paasonen, Susanna 2010. Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa Saresma Tuija, Rossi, Leena-Maija, Juvonen, Tuula (toim.) *Käsikirja sukupuoleen* s. 39–49. Tampere: Vastapaino.

Rossi, Leena-Maija 2010. Sukupuoli, seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Saresma Tuija, Rossi, Leena-Maija, Juvonen, Tuula (toim.) *Käsikirja sukupuoleen* s. 21–38. Tampere: Vastapaino.

Samois (toim.), 1982. *Coming to Power*. Boston: Alyson Books.